

ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ-ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Крохмаль Ірина Миколаївна

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Україна

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю розв’язання питань професійної підготовки майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої сфери у сучасній вищій школі.

Мета дослідження – з’ясувати важливість та необхідність принципів навчання під час фахової підготовки майбутніх фахівців-документознавців у закладах вищої освіти України.

Історії педагогічної науки відомі різні обґрунтування системи дидактичних принципів і трактування окремих з них. Першу спробу створення цілісної системи принципів навчання здійснив Я.А. Коменський. Його система спирається на принцип природовідповідності: у навчанні та вихованні слід враховувати природні, вікові та психологічні особливості дітей. Оскільки природа розвивається поступово, у навчанні необхідно дотримуватися принципу послідовності, поступовості й систематичності. Одним із найважливіших принципів він вважав наочність, згідно з яким учитель повинен домагатися, щоб учні все сприймали чуттям.

Цінними теоретичними положеннями, що збагатили систему принципів навчання та їх трактування, багата педагогічна спадщина К. Ушинського. За його переконаннями, в навчанні слід враховувати зміст і дозування навчального матеріалу, посиленість його для учнів, послідовність вивчення, розвиток свідомості, діяльності й активності учнів, міцність засвоєння знань, виховуюче навчання та ін. Дидактичні принципи він розглядав у зв’язку з формами й методами навчання [5].

Принципи навчання вищої школи – вихідні положення, що визначають зміст, організаційні форми і методи навчальної роботи [7, с. 339].

Принципи навчання виконують регулятивну функцію з погляду моделювання дидактичних теорій і способів регулювання практики навчального процесу. Загальнодидактичні принципи містяться в основі вивчення всіх дисциплін, а також мають регулювати організаційні основи навчального процесу на різних рівнях.

Принципи тісно пов'язані із закономірностями навчання й відображають дидактичні закони. На основі загальнодидактичних принципів розробляють принципи фахових методик. Тут конкретизуються принципи вивчення окремих дисциплін з урахуванням їх особливостей. Зокрема, вимоги принципів навчання мають ураховуватися при укладанні підручників і навчальних посібників.

У підходах до визначення принципів навчання у вищій школі не можна досягти повної вичерпності чи однозначності.

На нашу думку, процес формування професійної готовності майбутнього фахівця-документознавця у вищій школі є ефективним завдяки дотриманню таких педагогічних принципів: принцип науковості, свідомого засвоєння знань, гуманістичної спрямованості навчально-виховного процесу, систематичності та послідовності, діалогічності, активності й самостійності, ґрунтовності, індивідуально-особистісного підходу, зв'язку навчання з життям, з практикою та емоційності навчання. Далі розглянемо специфіку та особливості кожного з принципів.

Принцип науковості вимагає, щоб зміст освіти вищої школи відповідав досягненням науки у відповідній галузі знань. Студенти мають засвоювати достовірні, науково обґрунтовані факти, явища, процеси, розуміти сутність науково обґрунтованих законів, особливості розвитку та становлення наукових відкриттів, володіти методами наукових досліджень, знайомитися з різними напрямками наукових пошуків у тій чи тій галузі знань, знайомитися з перспективами розвитку наукових гіпотез. Необхідно формувати пізнавальні інтереси в студентів, навчити їх володіти сучасними методами досліджень,

систематично залучати до різних форм наукових пошуків, стимулювати інтерес до таких видів діяльності [4, с. 111].

Принцип свідомого засвоєння знань базується на постулаті, що знання передати не можна. Вони стають надбанням людини лише в результаті самостійної свідомої діяльності. Свідоме учіння зумовлюється передусім рівнем сформованості мотивів навчання, розумінням практичної цінності й потреби в знаннях для обраної професійної діяльності. Свідомість учіння підсилюється ще й тим, наскільки створено умови для самостійної пізнавальної діяльності. Значну роль у цьому відіграє рівень володіння студентами методами навчальної праці. Тому, реалізуючи вимоги цього принципу, особливо важливо в процесі опрацювання кожної теми застосовувати проєкцію вивченого навчального матеріалу на конкретну професійну діяльність студентів. Адже практика, з погляду закономірностей пізнавальної діяльності, є поштовхом до пізнання і критерієм перевірки істинності здобутих знань.

Принцип гуманістичної спрямованості навчально-виховного процесу у вищій школі полягає в тому, щоб створити особливі та сприятливі умови для формування кращих якостей та розвитку індивідуальних здібностей майбутнього фахівця інформаційно-документознавчої сфери. Особливістю вищезазначеного принципу є гуманізація взаємини між викладачами та студентами та необхідність віднесення виховання в навчально-виховний процес вищої школи; виховання поваги до особистості, її гідності, інтересів; формування доброзичливої та щирої людини. Принцип гуманізму є актуальним та важливим для українського народу з давнини. Вагомою у плані виховання духовності та гуманізму є праця В. Сухомлинського „Як виховати справжню людину”. В ній містяться важливі повчання, цікаві заповіді, зверненнями до молоді, та рекомендаціями мудрої людини, якими засобами можна досягти бажаних результатів морально-духовного становлення особистості [2].

Принцип систематичності та послідовності впливає з того, що пізнання навколишнього світу можливе лише в певній системі, і кожна наука становить систему знань, об'єднаних внутрішніми зв'язками. Тому цей принцип

означає послідовне, з урахуванням логіки конкретної науки та розумових можливостей студентів, розгортання змісту знань, способів діяльності у навчальних програмах, підручниках, посібниках і т. ін., дотримання такого ж порядку засвоєння знань, формування умінь та навичок. Попередній рівень знань має виступати фундаментом ефективності засвоєння наступної частки знань [6, с. 451]. Актуальним і важливим залишається питання наступності між роками навчання, зміцнення раніше утворених, але порушених логічних зв'язків між окремими частинами знань, здійснення систематичного повторення й узагальнення раніше вивченого, систематичного обліку знань і умінь. Систематичність навчання залежить від систематичності викладання та організації самостійної навчальної роботи студентів.

Принцип діалогічності передбачає відкритість у спілкуванні студент-студент і викладач-студент. Реалізація принципу діалогічності сприяє втіленню ідеї гуманізації навчально-виховного процесу при підготовці майбутніх фахівців-документознавців у вищій школі. Діалогічність, як професійна якість викладача, має важливе значення для розвитку особистості студента: його світогляду, цінностей, здібностей. „У діалозі криється можливість розвитку здатності стати людиною, яка усвідомлює не тільки соціальні відношення і культурні цінності, але й своє ставлення до цих цінностей; для того щоб виразити себе, треба усвідомити своє Я” [1, с. 162].

Принцип активності й самостійності у навчанні обґрунтовується важливою закономірністю пізнавальної діяльності людини: знання – це результат самостійної розумової праці особистості. Лише розумова праця є запорукою інтелектуального розвитку людини, міцності набутих знань, формування дієвих мотивів навчання. Уже за своєю природою людина з раннього дитинства прагне до самостійної діяльності, зокрема й пізнавальної. Тому педагогові слід враховувати цю закономірність і на всіх етапах навчального процесу залучати студентів до активної навчальної праці. Спроби викладача все пояснити в деталях, надто спростити навчальну роботу студентів ведуть до формування споживацької психології особистості, ослаблюють її,

роблять нездатною до самостійної продуктивної професійної діяльності. Водночас погіршуються умови для оптимального інтелектуального розвитку людини.

Принцип ґрунтовності впливає із сутності навчання і його завдань. На певному етапі навчання майбутній фахівець має ґрунтовно засвоїти визначену суму знань, оволодіти вміннями й навичками, які є передумовою, по-перше, подальшого просування у навчальній діяльності, і, по-друге, базою для формування наукового світогляду. Під ґрунтовними знаннями мають на увазі такі, що добре усвідомлені, систематизовані, пов'язані з практикою, які стали надбанням довготривалої пам'яті.

Усвідомлення й міцність засвоєння навчального матеріалу досягаються за умови, якщо студенти в процесі навчання здійснюють повний цикл навчально-пізнавальних дій: сприйняття, усвідомлення й розуміння, запам'ятовування, систематизація та узагальнення, застосування на практиці.

ґрунтовність засвоєння навчального матеріалу досягається, якщо цей процес має розосереджений у часі характер. Необхідна система дій педагога, яка б забезпечувала повторення навчального матеріалу впродовж тривалого часу, щоб основні знання закріпилися в довготривалій пам'яті.

Принцип індивідуально-особистісного підходу полягає в урахуванні індивідуальних особливостей кожного студента. Кожен студент є неповторною особистістю зі своїми здібностями й можливостями. Це обов'язково слід брати до уваги під час організації навчального процесу. Завдання викладачів розкрити творчі сили молодих людей, знайти серед них талановитих і розвивати їх здібності. Важливим є те, що вищезазначений принцип також визначає виховання викладачів вищої школи, які мають бути не тільки компетентними та відданими своїй справі, а ще й унікальними та яскравими особистостями. Сучасні викладачі закладів вищої освіти мають розвивати, зберігати та удосконалювати професійні знання, уміння та навички своїх студентів, звертаючи особливу увагу на індивідуальні здібності та таланти кожного студента.

Принцип зв'язку навчання з життям, з практикою. Навчання лише тоді є успішним, коли особистість відчуває корисність і потрібність засвоєваних знань. Адже сутність діяльності сучасних закладів вищої освіти зводиться до підготовки людини до активної продуктивної праці у сфері створення духовних і матеріальних цінностей.

Принцип зв'язку навчання з життям ґрунтується на гносеологічних, соціологічних і психологічних закономірностях. Ось лише окремі з них: практика – поштовх до пізнавальної діяльності й одночасно критерій перевірки істинності знань; практична діяльність – ефективний засіб формування особистості; здатність студента на основі набутих знань успішно розв'язувати життєві проблеми – джерело задоволення від навчальної діяльності, важливий чинник утвердження особистості в суспільстві загалом і конкретному колективі зокрема [3, с. 126].

Принцип емоційності навчання. Емоції суттєво впливають на протікання діяльності студентів, відіграють роль внутрішньої спонукальної сили в навчальній діяльності. Звичайно ж у цьому випадку маємо на увазі позитивні емоції. Викладач, реалізуючи цей принцип, має впливати на формування емоцій, які активізують навчально-пізнавальну діяльність, і запобігати появі тих, які негативно позначаються на ній [7, с. 90].

Необхідно зазначити, що принцип – це керівна ідея, основне правило, основна вимога до діяльності, поведінки. Принципи навчання тісно взаємопов'язані, зумовлюють один одного, жоден з них не може бути використаний без урахування інших. Тому в процесі навчання викладач повинен керуватися всіма принципами.

Таким чином, схарактеризовані вище дидактичні принципи навчання утворюють органічну єдність і містять у собі організуюче начало спільної діяльності викладачів та майбутніх фахівців-менторів у процесі професійної підготовки у вищій школі.

Список використаних джерел:

1. Галанова О. А. Диалогичность как ведущий принцип современной парадигмы образования / О. А. Галанова // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2013. – № 13 (141). – С. 161 – 164.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2007. – 447 с.
4. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / за ред. В. І. Лозової. – Х. : ОВС, 2006. – 496 с.
5. Офіційний сайт ЕРІ. URL [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1228032434982/pedagogika/osnovni_printsipi_navchannya.
6. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : учебник для студентов пед. вузов : в 2 кн. / И. П. Подласый. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения. – 574 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.